

JAHON TASVIRIY SAN'ATIGA OID PLASTIK ANATOMIYA MANBAALARI TAHLILI.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7853570>

Nilufar Abdumutalib qizi Kurbanova

Namangan davlat universiteti

Tasviriy san'at va amaliy bezak

san'ati yo'nalishi II kurs magistranti

Annotatsiya: Maqola tasviriy san'atning asoslaridan biri bo'lgan plastik anatomiyaning inson qomatini statik va dinamik holatda aslidek tasvirlashdagi ahamiyatini o'rganib chiqqan rassom-pedagoglarning ilmiy izlanishlari va metodik tavsiyalarini ochib beradi. Shuningdek plastik anatomiyaning tarixi, rivojlanishi va bugungi kunda san'at sohasidagi o'rni, bo'lajak rassomlarning realizm uslubida badiiy asar yaratishda anatomik bilimlardan foydalanish muhim ekanligi haqida boradi.

Kalit so'zlar: Anatomiya, oddiy (tizimli) anatomiya, Funktsional anatomiya, topografik anatomiya, dinamik anatomiya, tasviriy san'at, plastik anatomiya, realizm, haykaltaroshlik, inson qomati.

Avvalo anatomiya nima? Uning qanday yo'nalishlari mavjud? Plastik anatomiyaning san'at bilan bog'liqlik taraflarini ko'rib chiqaylik. Anatomiya so'zi yunoncha "Anatome" so'zidan olingan bo'lib, tarjima qilinganda "yoraman" degan ma'noni bildiradi, demak, u yorish, kesish demakdir. Anatomicada biz har bir organning tuzilishi uning funktsiya va vazifalarini, inson hayotidagi o'rnini to'liq o'rganamiz. Anatomiyaning juda ko'plab yo'nalishlari mavjud bo'lib, ular birgina inson tanasini har xil nuqtayi nazardan o'rganib chiqishi bilan farqlanadi. Masalan: Oddiy (tizimli) inson anatomiyasi - bu inson anatomiyasining "normal", ya'ni sog'lom inson tanasining organ tizimlari, a'zolari va to'qimalariga ko'ra tuzilishini o'rganadigan bo'limi.

Funksional anatomiya tibbiy amaliyotda inson tanasining organlari va tizimlarining tuzilishidagi ularning ishlash tabiati bilan bog'liqligini aniqlash, individual rivojlanish darajasida organlarning shakllanishini o'rganishni, talab qilinadigan o'zgaruvchanlikning chegaralarini aniqlash vazifalarini qo'yadi.

Topografik anatomiya - ilmiy va amaliy fan bo'lib, inson anatomiyasining anatomik mintaqalarning qatlamli tuzilishini, tananing yoshi, jinsi va konstitutsiyaviy xususiyatlarini hisobga olgan holda normal va patologik sharoitlarda ta'minlash, innervatsiya va limfa drenaji organlarning nisbiy holatini (sintopiyasini), teri proyeksiyasini (holotopi), skeletga (skeletotopi) munosabatini, qonni o'rganadigan bo'limi.

Dinamik anatomiya (yunoncha dynamikos - harakat) oddiy anatomiyaning bir qismidir. U inson tanasining sport, mehnat, badiiy va boshqa harakatlari, shuningdek, bu harakatlar bajarilganda vujudga keladigan anatomik o'zgarishlarni o'rganadi.

Plastik anatomiya esa tana tashqi shakllarini hosil qiluvchi organlarni: skelet, bo'g'imlar muskullarni: yuz tafsilotlarini, asosiy harakatlar va proportsiyalarni, muvozanat va og'irlik markazini, shuningdek anatomiya asoslaridan foydalanib qomatni tasvirlash metodikasini, ya'ni skelet hamda umumlashtirilgan muskul massivlari asosida figura tuzish metodikasini, anatomik tafsilotlarni ko'rib chiqish, ulardan foydalanish asosida detallar tuzishni o'rganadi. Chindan ham muskullar, suyaklar, bo'g'imlar va boshqalarning tuzilishini o'rganish uchun tanani yorish zarur, shundagina tana mexanizmining ayrim qismlarini bilib olsa bo'ladi. Qadim zamonlarda odamlar, aftida bu ish bilan shug'ullanmaganlar va anatomiyaning o'z holicha o'rganishmasdan, balki tashqi kuzatuvlar va proportsiyalarni o'rganish bilan shug'ullanishgan. E.V.Lvovning "plastik anatomiya" o'quv qo'llanmasiga nazar tashlaydigan bo'lsak, Lvova plastik anatomiyaning tarifi, uning kelib chiqish tarixi hamda birgina anatomiyaning bir nechta turlari bilan tanishtirib o'tadi.

"Xis qilish, bilish, uddalash to'la to'kis san'atdir" deb tariflaydi mashhur pedagog-rassom P.P.Chistyakov r. Rassom odamni, hayvonni tasvirlar ekan uning tuzilishini anatomiya bilmog'i kerak. P.P.Chistyakov o'zining programma talablarini bayon qilar ekan "Qo'l panjasi suyaklar, paylar, muskullardan tuzilgan bo'lib, teri bilan qoplangan. Uning suratini o'rinlatib ishlash uchun suyaklarni o'rganish... mos qilib chizish kerak" deb takidlab o'tgan.

Professor Jovanni Chivardi - italiyalik rassom va o'qituvchi, chizmachilik kursini o'qitish bo'yicha zamonaviy mutaxassislardan biri. Jovanni Chivardi chizmachilik texnikasi bo'yicha qator qo'llanmalar muallifi bo'lib, ularda anatomiya, chizmachilik texnikasi va portretlarni o'qitish bo'yicha o'zining ko'p yillik tajribasini o'quvchilar bilan o'rtoqlashadi. Chivardining kitoblari yangi ijodkorlar orasida hurmatga sazovor va besh tilda sakkiz marta qayta nashr etilgan. Undan siz inson tanasining qismlarini, irq va jinsni hisobga olgan holda odamlarning anatomiya asosidagi farqni va rassomlar uchun zarur bo'lgan boshqa nuanslarni qanday tasvirlashni o'rganasiz. Mashhur italiyalik rassom, anatomik chizmachilik bo'yicha nufuzli mutaxassis Jovanni Chivardi o'zining inson tanasining tuzilishi bo'yicha keng qamrovli qo'llanmasida rassomlarga atama va tarixiy faktlarga mohirona murojaat qilib, inson tanasini tasvirlashning asosiy tamoyillarini tushuntiradi. Muallifning ajoyib asari tasvirlangan texnik maslahatlar va amaliy maslahatlar bilan kitob har qanday rassom uchun bebaho bilim manbai bo'ladi.

Vengriyalik rassom, professor Yenyo Barchai : "Rassomlar uchun Anatomiya" (анатомия для художников) kitobining muqaddimasida "Anatomiya-inson qomatini tuzilishi haqidagi ta'limot va xususan suyaklar va muskullar qurilishi-xar bir san'at uchun zarurdir uning sub'yekti shaxsning o'zi sanaladi. Faqatgina ushbu ta'limotga ega bo'lgandagina, inson tanasining turli xil tuzilishini, odam harakatining

nisbatini va hatto his tuyg'ularning turli ifodalarini ongli ravishda kuzatish mumkin. Faqatgina anatomiya asoslaridan foydalangan holda, tinch holatdagi inson qomatini tasvirlabgina qolmay balki ko'zga zo'rg'a seziladigan o'tkinchi harakatlar, yuz ifodasining nozik nuanslarini ko'rsatib berishimiz mumkin.

Anatomik bilimlarsiz oldimizga qo'yilgan modelni qisqa vaqt ichida qomati va yuzidagi harakatlarni baadiy tarzda ifoda eta olmaymiz." Deb plastik anatomiyaning tasviriy san'atda tutgan o'rnini bildirib o'tgan.

Tasviriy san'atda plastik anatomiyaning o'rnini nechog'lik muhim darajada ekanligini isbotlab berishga urungan va uni ustidan chiqqan, ushbu fanni rivojiga o'z hissasini qo'shgan juda ko'p pedagog-rassom va tadqiqotchilarni ko'rishimiz mumkin. Ularning ilmiy izlanishlari va sayi-harakatlari bilan plastik anatomiya bugungi kunda o'z rivojiga erishdi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YHATI:

1. E.Barchai . А н о т о м и я для художников . Moskva.EKSMO.2002.
2. E.V.Lvova. "Пластическая анатомия". Chelyabinsk, 2016.
3. Djovanni Chivardi. "Рисунок человекское тело анатомия морфология пластика".Moskva.EKSMO.2005.
4. M.T.Rabinovich."Odam, to'rt oyoqli hayvonlar va parrandalar plastic anatomiyasi va uni rasmda tatbiq qilish".Toshkent. O'qituvchi. 1980.